

O‘ZBEK XALQINING O‘ZIGA XOS URF-ODATLARI (BESHİK TO‘YI MAROSIMI MISOLIDA)

Sazakova Olmaxon Ataboy qizi

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti 1-bosqich talabasi.

Ilmiy rahbar: Sharipov Mirzohid

Annotatsiya. Maqolada o‘zbek xalqining urf-odatlaridan biri bo‘lgan beshik to‘yining o‘tkazilishi, tartibi, turli marosimlari va boshqalar yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar : Beshik to‘yi, milliylikimiz, an‘analar, O‘rta Sharq, urf-odatlari, marosimlar.

Аннотация. В статье описывается колыбельная свадьба, одна из традиций узбекского народа, ее структура, различные обряды и др.

Ключевые слова: Бешик тойи, наша национальность, традиции, Средний Восток, обычаи, церемония.

Abstract. The article describes the cradle wedding, one of the traditions of the Uzbek people, its structure, various ceremonies.

Key words : Beshik to‘yi, national, tradition, Middle East, customs and tradition, ceremony.

KIRISH

O‘zbek xalqining urf-odatlari asrlar bo‘yi o‘zbeklar millatining, elatlarining an‘analarining uyg‘unlashuvidan yuzaga kelgan. An‘analarimiz o‘ziga xos xususiyatlarga egadir. Marosimlar va udumlarimiz qadimdan vujudga kelgan va hozirgi kungacha o‘z maromida nishonlanadi. Marosim va urf-odat atamallari nutqimizda teng tushunchalardir. Bizningcha, ular bir-biri bilan chambarchas bog‘liq, ammo bir-biridan keskin faqr qiluvchi tushunchalardir. Urf-odat tushunchasi o‘ta keng bo‘lib u o‘z ichiga xalq hayotining barcha tomonini-oddiy kundalik udum, rasm-rusum, irim-sirimlar, o‘zaro muomala tarzi hamda barcha marosimlarni

butunicha qamrab oladi. Marosim tushunchasi nisbatan tor tushuncha bo‘lib, u shu xalq hayotining ma’lum sohalarida omma tomonidan qabul qilingan, ko‘pincha ramziy xarakterga ega bo‘lgan va ma’lum kishilar majmui tomonidan maxsus uyushtirilgan namoyishlardir.

ASOSIY QISM

Xalqimizning marosimlarni xilma-xildir va ularning nishonlanish vaqtlari bor. Shu jumladan, Beshik to‘yi – chaqaloqni birinchi marta beshikka solish bilan bog‘liq marosimdir. Bu marosim xalqimizning eng qadimgi va eng keng tarqalgan marosimlaridan biridir. Bu to‘yni chaqaloq tug‘ilishining 7 – 9 kunida o‘tkazishadi. Beshik to‘yi Yaqin va O‘rta Sharq, O‘rta Osiyo xalqlari jumladan, O‘zbek oilalarida to‘ng‘ich farzand tug‘ilishi sharafiga o‘tkaziladigan tantanali marosimdir. Bu to‘y har bir viloyatda, xar xil tarzdadir.

Beshik-chaqaloqni belab va tebratib uxlatish uchun mo‘ljallangan yo‘g‘ra oyoqli moslamadir. Tut, tol va yog‘ochdan yasaladi, uzunligi 1-1,5 m va balandligi 50 sm dan 60 sm gacha. Beshikning tuzulishi :to‘rt tadan sakkizta ustbozi (pombozi) va takdozi (girdbozi) bilan o‘ralgan, bola yotishi uchun takbozilar ustiga yupka taxtachalar o‘rnatiladi(unda tuvak uchun maxsus joy ajratiladi). Beshikning ikki tomonidagi yarim doira shaklida yo‘rg‘a (oyoq) lariga uzunligi 1,2m eni 8-10 sm bo‘lgan egmoch (qosqon) o‘rnatiladi, egmochga dasta biriktiladi. Dastaning ikkala tomoniga kubbalar yasaladi. Bolaning bosh va oyoqlarini muhofaza qilish uchun egmochlarning ichiga boshlog‘i va bag‘alak cho‘plar o‘rnatiladi. Beshik naqshlar bilan bezatiladi yoki rang-barang bo‘yoqlar bilan bo‘yaladi, so‘ng ba‘zan lok surtiladi. Bolani belash uchun ip yoki shoyi matodan maxsus tikiladigan abzallar(quvoz to‘shakcha, taglik ko‘rpacha, yostiqlar, qo‘lbog‘lar, govrapo‘sh) ishlatiladi. Beshikda yotgan bolaning tagi quruq va toza turadi, beshikning bir maromda tebranishiga ona allasining hamohangligi beshikdagi bolaga yaxshi ta‘sir etadi, uning tinch osuda uxlashini, ruhan sog‘lom yaxshi rivojlanishini ta‘minlaydigan. Beshik qadimdan o‘zbek, tojik, turkman, qoraqalpoq, qirg‘iz va boshqa sharq xalqlari orasida keng tarqalgan.

Beshik chaqaloqning ona qarindoshlari-bobosi, buvisi, tog‘a va xolalari tomonidan qilingan. Beshik udumi bilan bog‘liq chaqaloqqa barcha kerakli buyumlar tayyorlangan. Dasturxonga non, patir va anvon shirikliklar tugilgan, shuningdek unga yana o‘yinchoqlar (qiz bo‘lsa ko‘proq o‘yinchoqlar qoyilgan va chaqaloqning bobo, buvisi va ota-onasiga sarpo qo‘yiladi. Bezatilgan beshik, sovg‘alar arava(mashina) ga yuklab, karnay – surnay va childirmalar jo‘rligida olib boriladi.

Mehmonlar kutib olinganda, niyatlari oq bo‘lishi, bolaga baxt tilash ramzi sifatida ularning yuzlariga un surib qabul qilinadi. Shu vaqtning o‘zida boshqa xonada doya buvi boshchiligida barcha irim sirimlar ijro etilib, chaqaloqni beshikka belash marosimi (odatda, bolani beshikka ko‘p bolali ayol belagan) o‘tkaziladigan. Marosim oxirida yaqin qarindoshlar chaqaloq huzuriga, yuz ko‘rarga sovg‘a berib, beshik ustiga shirinliklar sochib baxt tilaydilar.

Beshik to‘yi (gavorabandon (beshikka bog‘lash) marosimi, odatda, dushanba yoki juma kunlarida uyushtiriladi. Buning ham qat‘iy tartibi bor: eng oldinda yog‘och oyoqqa minib, qo‘lida bayroq bilan raqsga tushganlar va karnaychilar-surnaychilar, ular ketidan boshlariga sovg‘a salom solinib dasturxonga o‘ralgan la‘li (patnis) ko‘targan ayollar va orqada yangi beshikni yelkasiga ko‘targan beshikbador tizilishib, karnay-surnay navolari ostida kirib kelishadi. Kelgan mehmonlarni un surtish bilan kutib oladilar, bolaning baxti oppoq bo‘lsin degan niyatda.

XULOSA

Beshik – bola oyoqqa turguncha yotadigan, yashaydigan joyi boshpana uyidir. Shu kungacha zamonaviy xurofotchilar tomonidan zararli atalib kelgan beshik ajdodlarimiz kashfiyotlari orasida aloxida o‘rin tutadi. Mustahkam, qulay, yaxshi, hosiyatli bitta beshik bir oiladagi o‘n farzandnigina emas, uch-to‘rt avlodni tarbiya lab, voyaga yetkashishi mumkin. O‘zbek xalqi shuning uchun beshikni muqaddas bilib, uni hech qachon yosh chaqalog‘i bo‘lmasa ham tashlab yubormaydi. Hamisha o‘zi bilan birga olib yuradi. Urf-odatlarimiz, milliyligimiz, an‘analarimiz, udumlarimiz, marosimlarmiz, bizga ajdodlarimizda qolgan muqaddas merosimizdir. Ularni asrab avaylashimiz, avlodlarga nuqsonsiz yetkazishimiz burchimiz. Qadriyatlar so‘nmas chiroq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

- 1.”O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi “,ikkinchi qism, davlat ilmiy nashriyoti 2018.
- 2.Mahmud Sattor, O‘zbek udumlari. Toshkent, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi “Fan”nashriyoti 1993.
- 3.Mamatqul Jo‘rayev, Darmonoy O‘rayeva, O‘zbek mifologiyasi. Toshkent “Excellent pygrophy”nashriyoti 2020.

